

Öryggi barna í bílum 2013

Niðurstöður

Kjartan Þórðarson
Samgöngustofu
Nóvember 2013

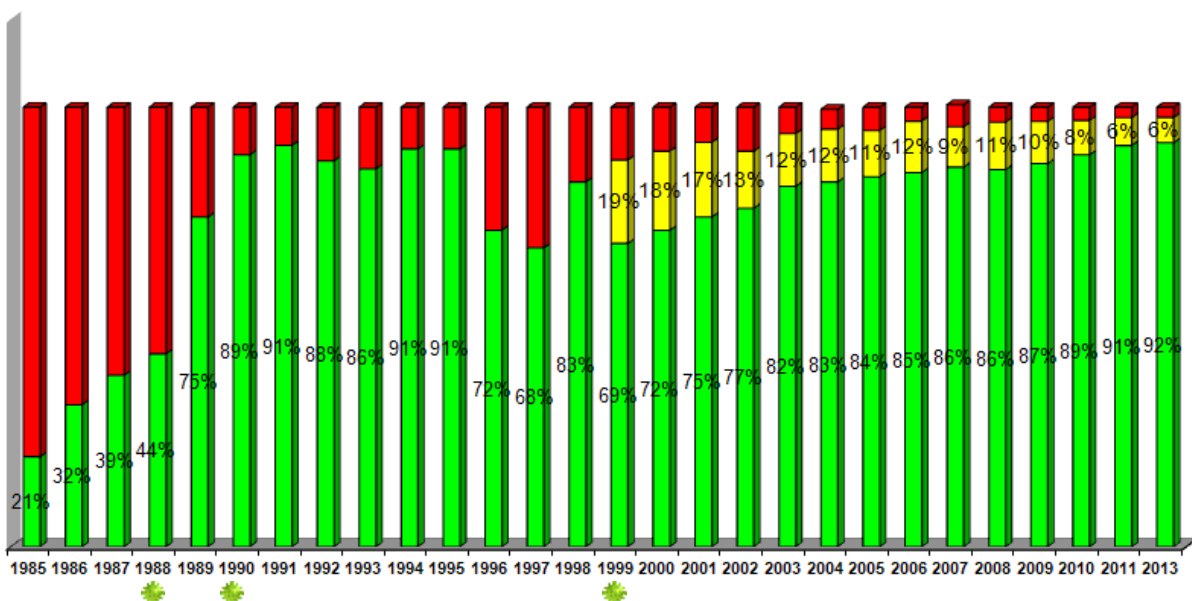

Inngangur

Samgöngustofa og Landsbjörg lögðu fyrir könnun á öryggi barna í bílum á þessu ári. Könnunin var gerð við 49 leikskóla í 21 bæjarfélagi víða um land með 1.976 þátttakendum. Ákveðið hefur verið að könnunin verði gerð annað hvert ár frá og með 2011. Á fyrstu árum þessara kannana voru niðurstöður vægast sagt óásættanlegar. Þessi könnun hefur verið gerð óslitið síðast liðin 17 ár en hún sýnir að ástandið hefur batnað. Við lítum þó svo á að það sé aldrei ásættanlegt að einhverjir noti ekki einfaldan og ódýran öryggisbúnað sem getur skilið á milli lífs og dauða. Félagar í deildum Landsbjörgu víða um land og starfsfólk Samgöngustofu sáu um framkvæmdina á vettvangi.

1. Bylting í öryggi barna í bílum frá 1985

Ef teknar eru upplýsingar úr umferðarkönnunum Umferðarráðs og lögreglunnar frá árunum 1985 til 1995 og þeim bætt við niðurstöður kannana á öryggi barna í bílum við leikskóla má sjá þróunina frá 1985 til dagsins í dag. Árið 1985 voru um 80% barna alveg laus í bílum en í dag er sú tala komin niður í 2%. 1981 var öikumanni og farþega í framsætum skylt að nota belti og 1988 voru þeir sektaðir fyrir að vera ekki í beltum. 1990 náði skyldan yfir öll sæti bifreiðarinnar en það árið var lögleidd skyldunotkun sérstaks öryggis- og verndarbúnaður fyrir börn í bílum. Lágur tölur um laus börn í bílum frá árunum 1990 – 1995 má skýra með framkvæmd umferðarkannana en öikumenn gátu komið börnum í belti eða einhvern búnað áður en lögreglan framkvæmdi könnun. Fram til 1999 var ekki skráð sérsaklega þegar börn voru eingöngu í öryggisbeltum. Á myndinni táknar rautt laus börn í bíl, gult börn sem nota aðeins bílbelti og grænt börn með viðeigandi öryggisbúnað.

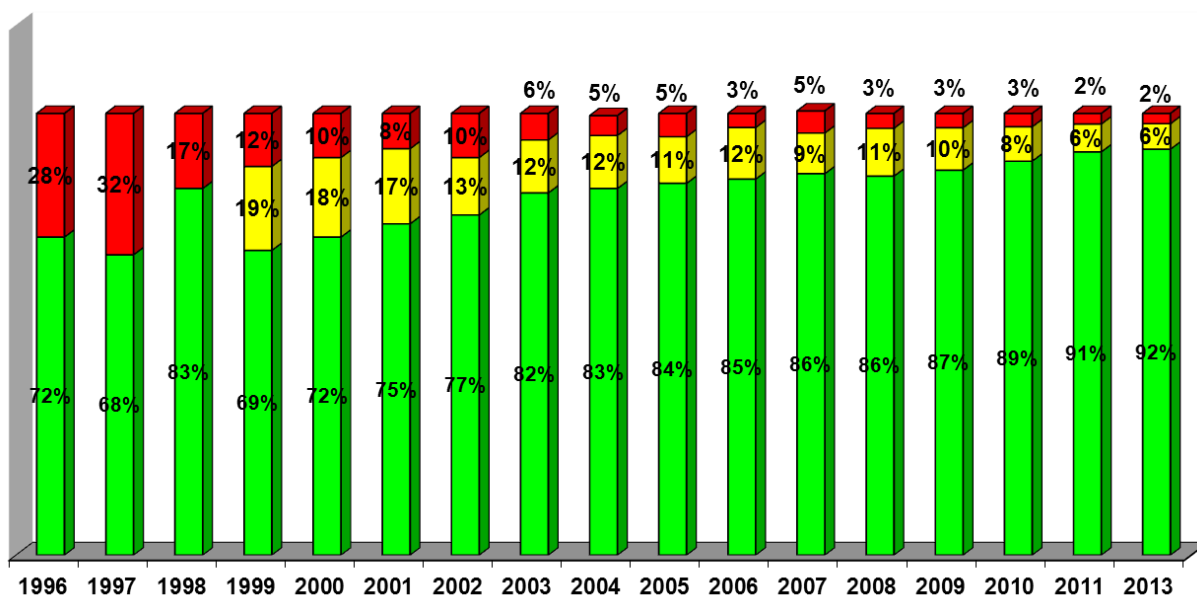
2. Almennar niðurstöður

Myndin sýnir að tilfellum þar sem enginn búnaður er notaður hefur fækkað mikið, nánar tiltekið úr 32% árið 1997 í 2% í ár. Færri eru nú í ófullnægjandi búnaði þ.e. í engum eða aðeins með öryggisbeltin. 8,7% 2011 en 8,1% í ár. Því reyndust nú 91,9% barna vera í viðeigandi öryggisbúnaði í bíl á leið til leikskóla. Myndin sýnir hlutföll barna sem notuðu engan eða einhvern öryggisbúnað við komu í leikskóla frá 1996 til 2013.

Grænt: Notuðu viðeigandi öryggisbúnað.

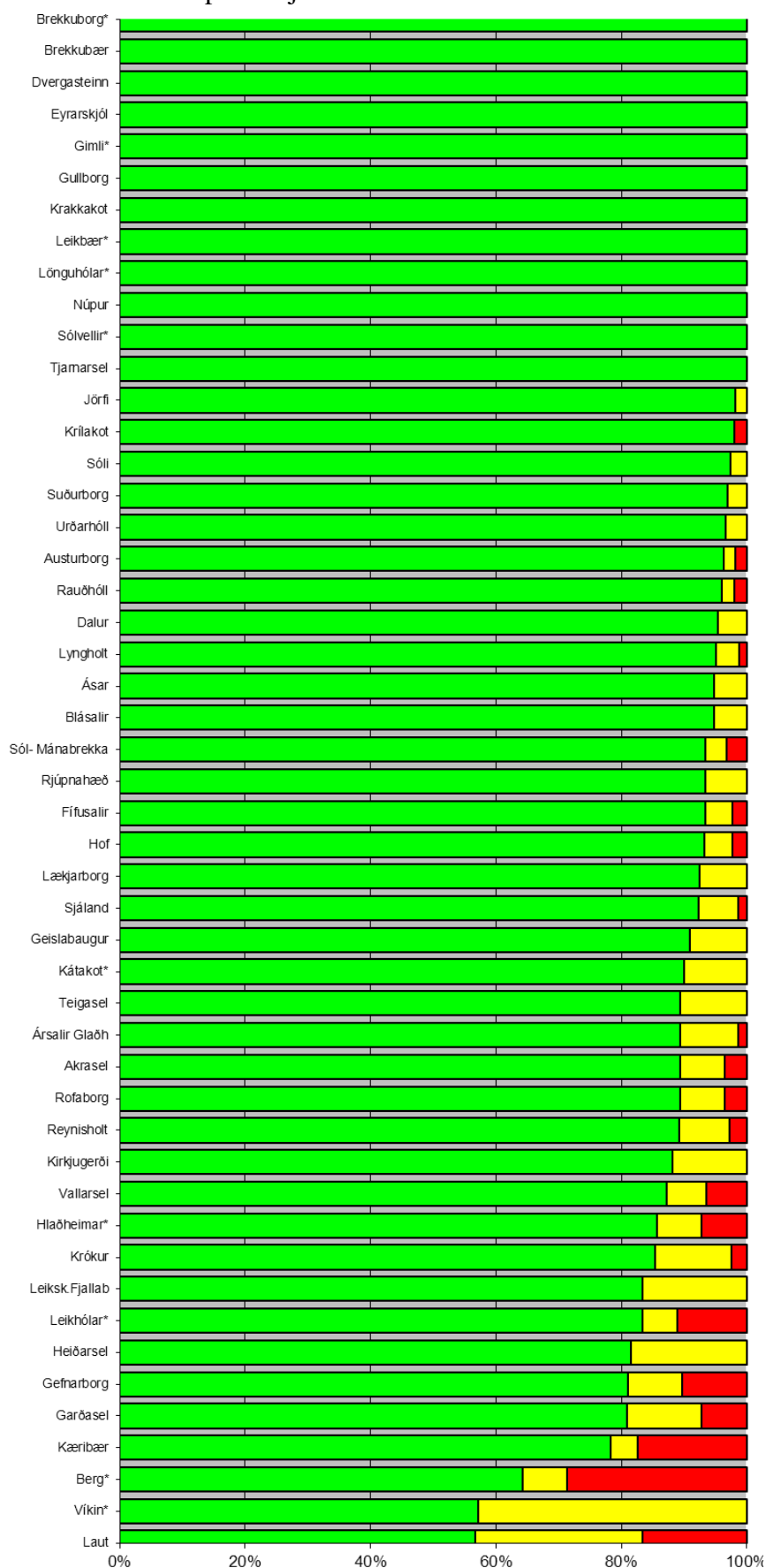
Gult: Notuðu eingöngu bílbelti, sem er ekki fullnægjandi öryggisbúnaður fyrir aldurshópinn.

Rautt: Laus í bifreið án öryggisbúnaðar.

3. Leikskólar

Alls voru 12 leikskólar þar sem öll börn voru í viðeigandi búnaði. Við röðun á einstökum leikskólum kemur þetta í ljós:

Börn notuðu réttan öryggisbúnað, bílstól eða bílpúða

Börn notuðu eingöngu bílbelti, en það er ekki fullnægjandi búnaður fyrir aldurshópinn.

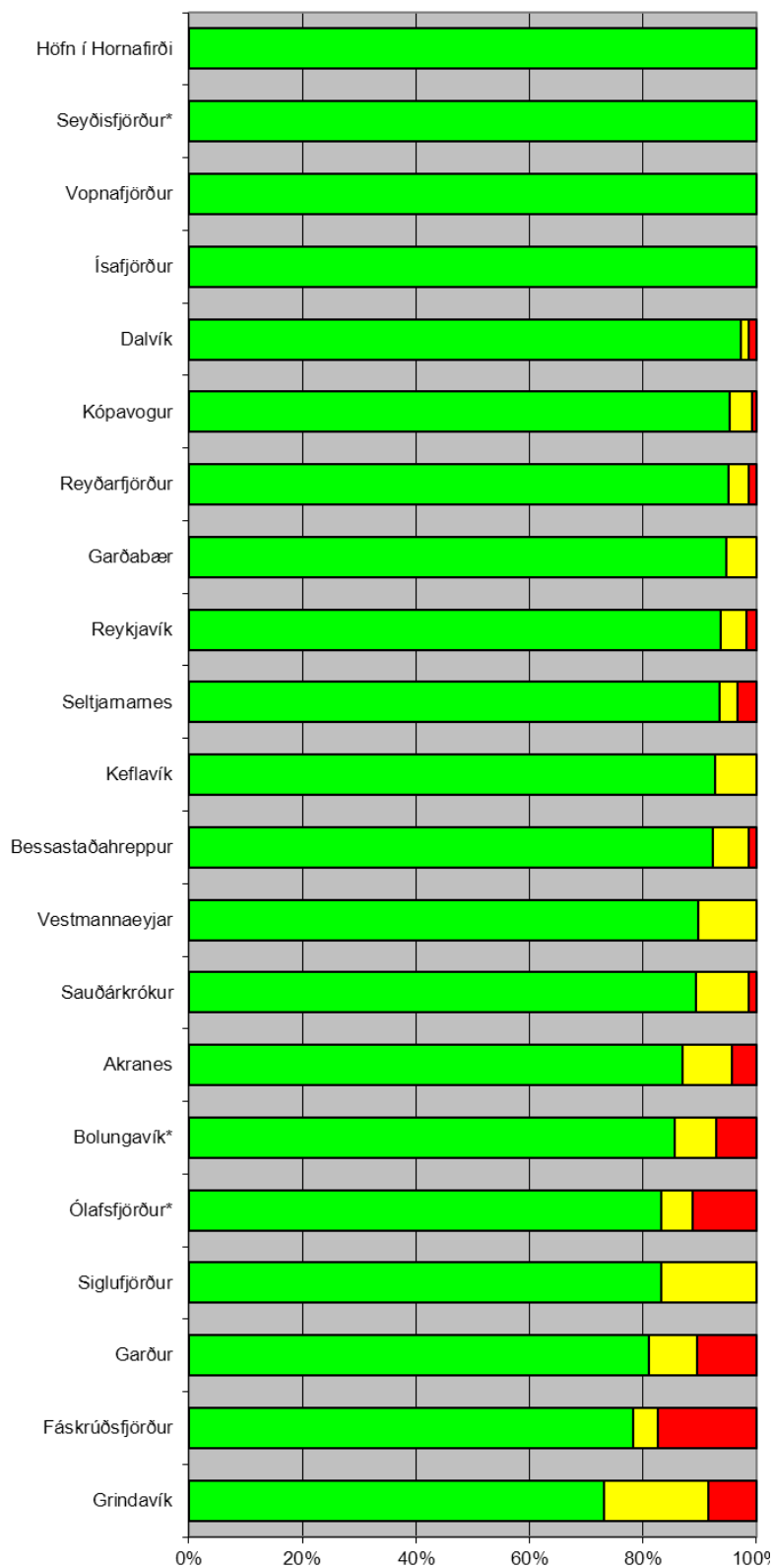
Börn voru laus í bifreið, án öryggisbúnaðar

* Staðir þar sem könnun náði til færri en 20 tilfella

4. Staðir á landinu

Þeir staðir sem eru til fyrirmyndar þetta árið eru Höfn í Hornafirði, Seyðisfjörður* Vopnafjörður, Ísafjörður og Dalvík, allt staðir af landsbyggðinni.

Á botninum hvíla Garður, Fáskrúðsfjörður og Grindavík en það sveitafélag var einnig á botninum í síðustu könnun 2011.

Börn notuðu réttan öryggisbúnað, bílstól eða bílpúða

Börn notuðu eingöngu bílbelti, en það er ekki fullnægjandi búnaður fyrir aldurshópinn.

Börn voru laus í bílreið, án öryggisbúnaðar

* Staðir þar sem könnun náði til færri en 20 tilfella

Hlutfall barna í viðeigandi öryggis- og verndarbúnaði.

Hvernig er búið að öryggi barna í bílum í sveitarfélögum landsins? Þau bestu eru til vinstri en þau verstu til hægri. Hér er unnt að sjá hvernig sveitarfélögin eru að standa sig milli ára 2011 og 2013. Mörg eru á góðri uppleið, önnur verma botninn. Þau bæjarfélög sem voru í könnun bæði árin eru í samanburðartöflu að neðan.

2011

Yfir 95%	90%	85%	80%	Undir 80%
Akureyri	Akranes	Bíldudalur*	Dalvík	Grindavík
Fáskrúðsfjörður	Garðabær	Borgarnes	Höfn í Hornafirði	Ólafsfjörður
Hvolsvöllur	Hafnarfjörður	Eskifjörður	Ísafjörður	Reyðarfjörður
Mývatn*	Kópavogur	Grundarfjörður	Keflavík	
Seltjarnarnes	Mosfellsbær	Njarðvík	Patreksfjörður	
Vopnafjörður	Reykjavík	Selfoss	Sauðárkrókur	
	Seyðisfjörður*			

2013

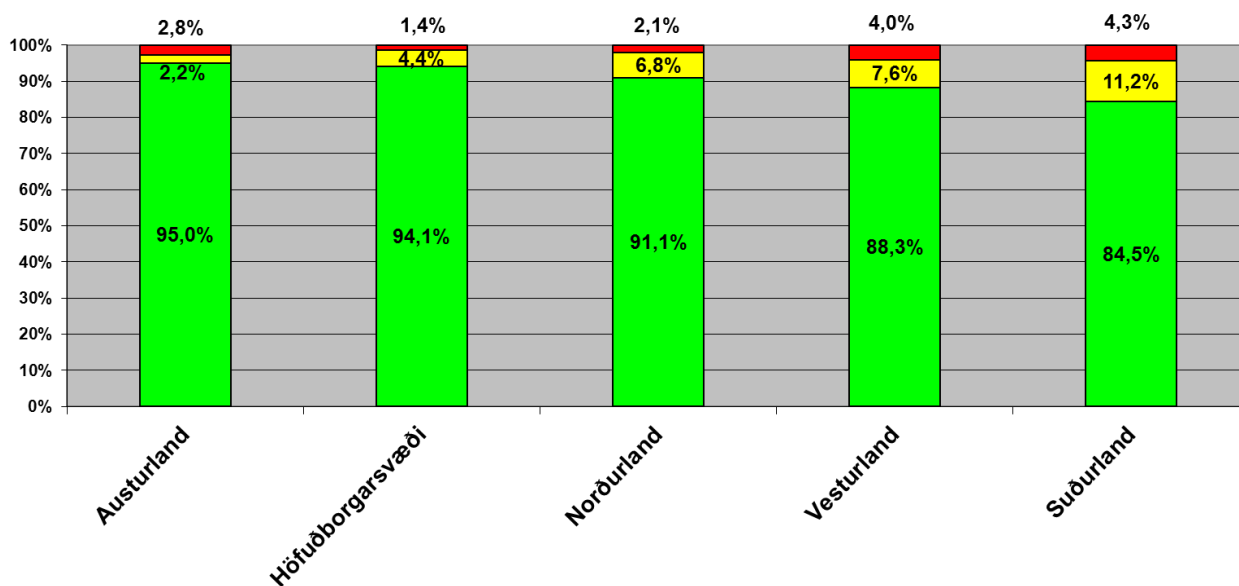
Yfir 95%	90%	85%	80%	Undir 80%
Ísafjörður	Garðabær	Vestmannaeyjar	Siglufjörður	Fáskrúðsfjörður
Vopnafjörður	Reykjavík	Sauðárkrókur	Ólafsfjörður*	Grindavík
Seyðisfjörður*	Seltjarnarnes	Akranes	Garður	
Dalvík	Keflavík	Bolungavík*		
Höfn í Hornafirði	Bessastaðahreppur			
Kópavogur				
Reyðarfjörður				

Breytingar hjá bæjarfélögum sem voru í könnun bæði árin 2011 og 2013

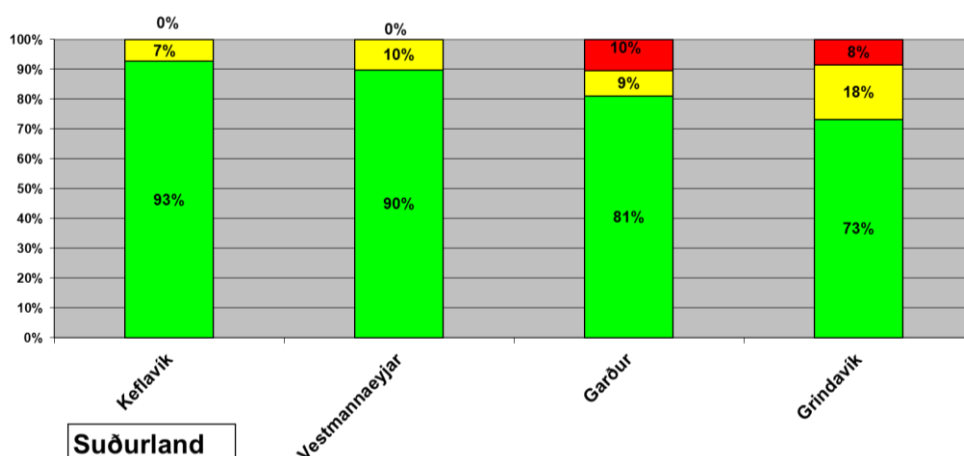
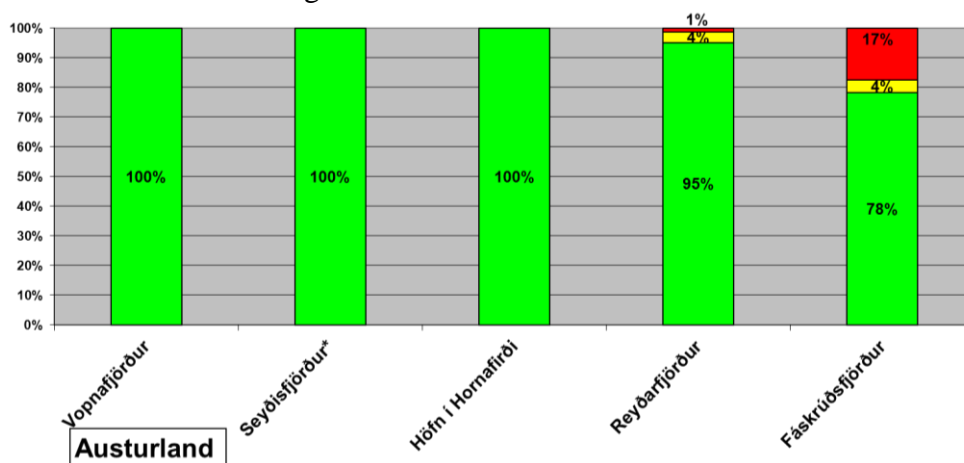
2011	2013	+/-
Fáskrúðsfjörður	Fáskrúðsfjörður	-
Seltjarnarnes	Seltjarnarnes	-
Vopnafjörður	Vopnafjörður	
Akranes	Akranes	-
Garðabær	Garðabær	
Kópavogur	Kópavogur	+
Reykjavík	Reykjavík	
Seyðisfjörður*	Seyðisfjörður*	+
Dalvík	Dalvík	+
Höfn í Hornafirði	Höfn í Hornafirði	+
Ísafjörður	Ísafjörður	+
Keflavík	Keflavík	+
Grindavík	Grindavík	
Ólafsfjörður	Ólafsfjörður	+
Reyðarfjörður	Reyðarfjörður	+

5. Samanburður milli landshluta

Foreldrar á Höfuðborgarsvæði stóðu sig best 2011 í notkun öryggis- og verndarbúnaðar fyrir börn sín en nú er það Austurland sem er í fyrsta sæti en Suðurlandið á botninum eins og 2011.

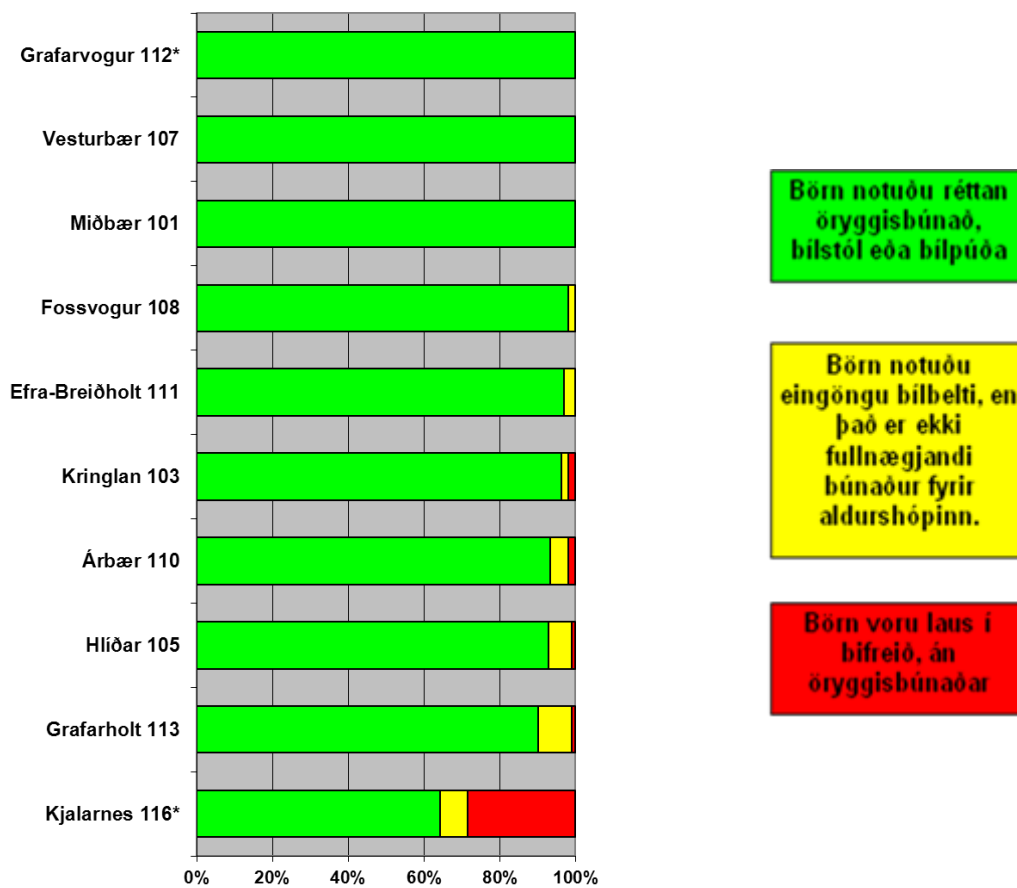

Nánar um Austurland og Suðurland

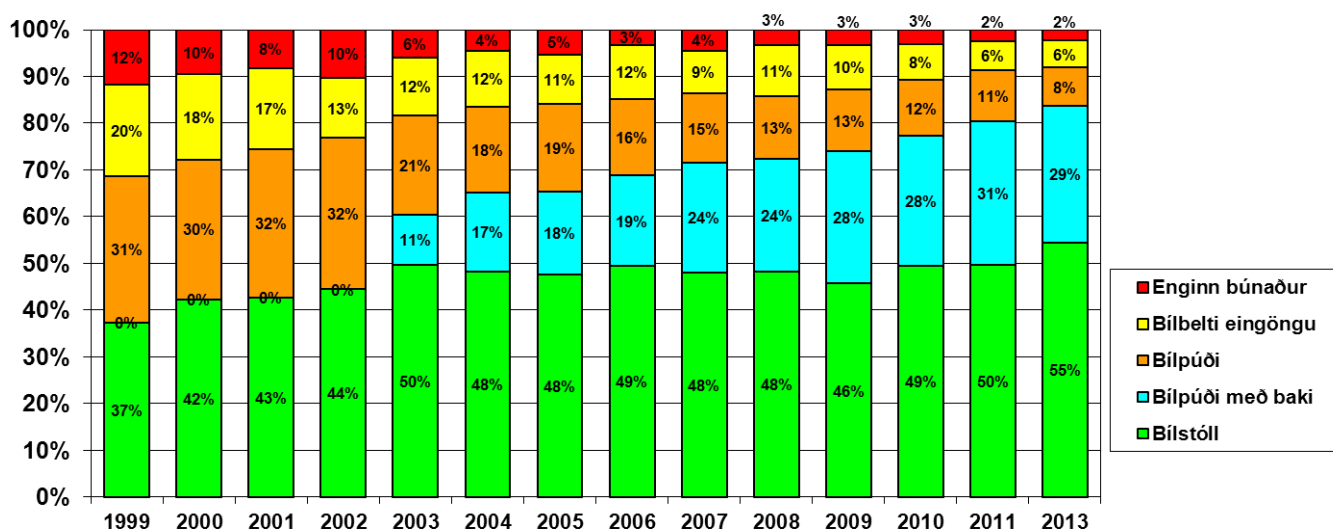
6. Hverfi í Reykjavík

Hér má sjá hvernig staðan var við leikskóla í Reykjavík skipt eftir hverfum. Staðan er verst á Kjalarnesi en hafa ber í huga að aðeins 14 börn voru í könnun.

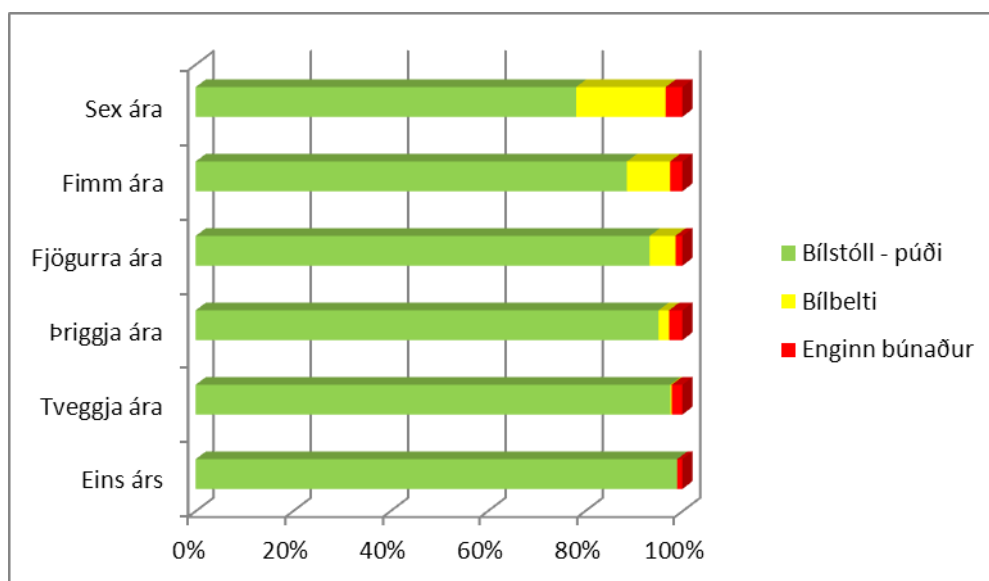
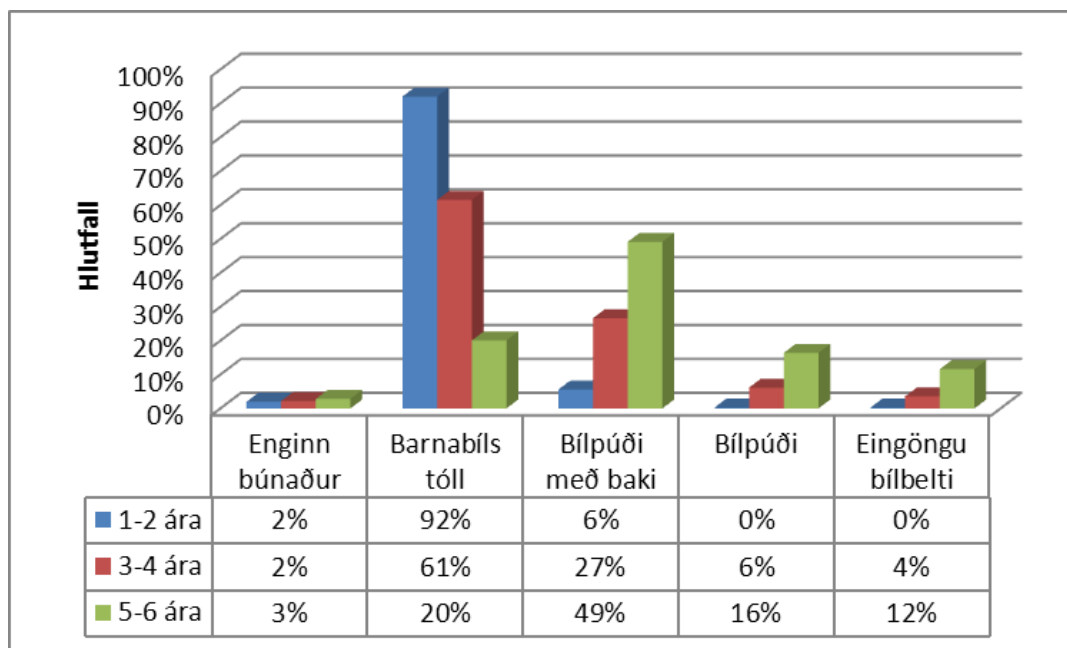
7. Þróun í öryggis- og verndarbúnaði barna

Bílpúðar með bakstuðningi verða sí algengari og verða um leið fullkomnari og líkjast þá mjög bílstólum. Segja má að þessar gerðir öryggis- og verndarbúnaðar eru að renna saman, sérstakar festingar eru fyrir barnið meðan öryggisbelti bílsins er notað til að festa búnaðinn. Bílpúðar notaðir einir sér eru á undanhaldi.

8. Aldur og öryggisbúnaður

Um 98% ungra barna 1-2ja ára eru í bílstólum eða bílpúða með baki en engin börn í þessum aldurshópi voru eingöngu á bílpúða eða í beltí en sá búnaður er ekki viðeigandi fyrir svo ung börn heldur eldri börnin en 28% 5-6 ára barna eru í þeim búnaði.

9. Kynin og öryggisbúnaður barna

Algengara er að strákar séu ekki í fullnægjandi öryggisbúnaði en stúlkur. 8,4% stráka voru án búnaðar eða eingöngu með bílbelti á móti 7,4% stúlkna. Útkoman er nú betri en í 2011.

2013	Bílstóll - púði	Bílbelti	Enginn búnaður
Drengur	91,6%	5,7%	2,7%
Stúlka	92,6%	5,5%	1,9%

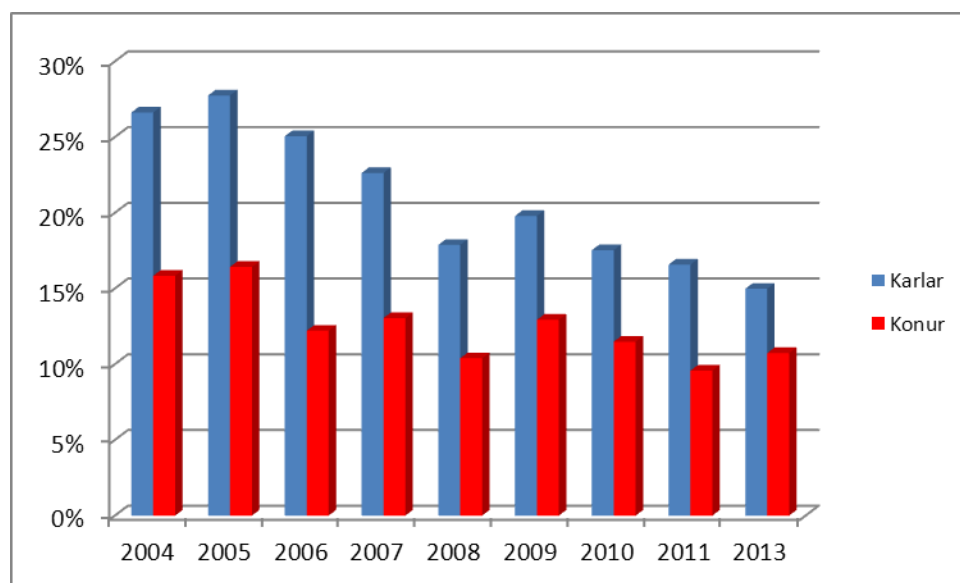

Um 54% ökumanna voru konur sem er hærra hlutfall en fjöldi þeirra í umferðinni almennt sem er um þriðjungur ökumanna. Ökumenn eru misjafnlega samviskusamir við að setja börnin í viðurkenndan búnað. Karlar virðast vera kærulausari en konur hvað þetta varðar eins og myndin sýnir. Hjá þeim eru 10,6% barna í ófullnægjandi búnaði (2011 voru það 11,4% en 14,5% og 16,7% árin þar á undan). Hjá konum er sambærilegt hlutfall nú 6,1% (2011 voru það 6,4% en 8,1% og 13,0% árin þar á undan). Þannig hefur dregið saman á milli kynja og staðan batnað mikið á þessum fimm árum.

2013	Bílstóll - púði	Bílbelti	Enginn búnaður
Karlar	89,4%	7,5%	3,1%
Konur	93,9%	4,4%	1,7%

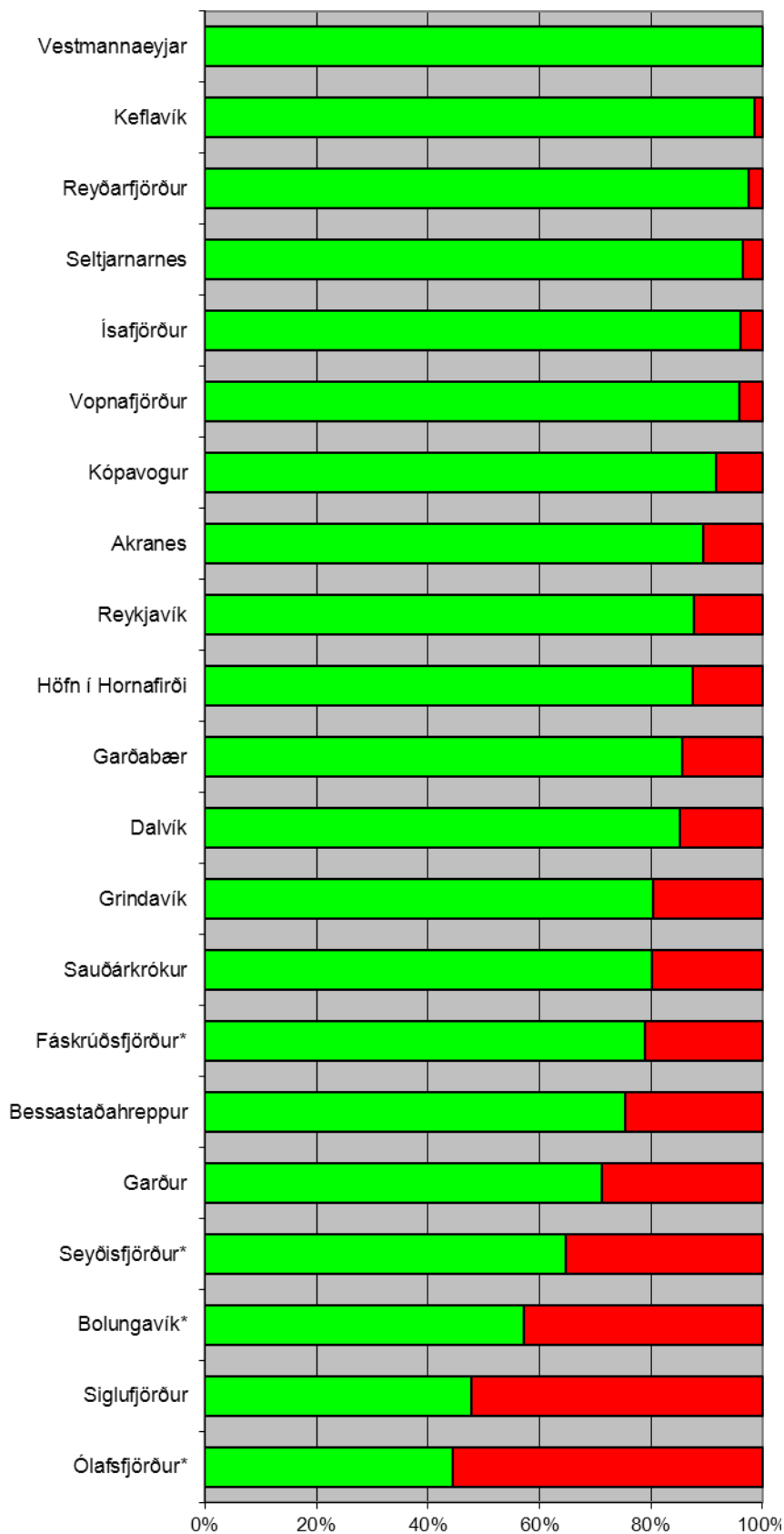
10. Öryggisbeltanotkun ökumanna batnar

Notkun ökumanna á öryggisbeltum við komu að leikskólum var einnig könnuð og að þessu sinni voru 12,3% ökumanna án belta en 12,7% árið 2011. Þegar litið er á kynjamismun þá er 14,6% karla og 10,4% kvenna án öryggisbelta í ár. Þegar teknar eru saman tölur um öryggisbeltanotkun ökumanna undangengin ár kemur í ljós að notkunin hefur aukist hjá báðum kynjum. Myndin sýnir hversu stór hluti ökumanna var án öryggisbelta þegar komið var að leikskóla skipt eftir kyni ökumanna. Þróunin er í rétta átt – dregur saman með kynjum og betri beltanotkun.

Beltanotkun ökumanna er mismunandi eftir sveitarfélögum. Í Vestmannaeyjum virðast allir ökumenn í bílbeltum. Keflavík og Reyðarfjörður koma þar á eftir. Fáir ökumenn (undir 20) eru að baki tölum í sveitarfélögum sem eru stjórnumerkt. Sveitarfélög sem skera sig úr með lökustu notkun bílbelta eru Ólafsfjörður*, Siglufjörður, Bolungavík*, Garður og Seyðisfjörður* en sá síðast taldi var einnig á botninum 2011.

Notkun ökumanna á öryggisbeltum eftir stöðum á landinu

Ökumenn í bílbelti

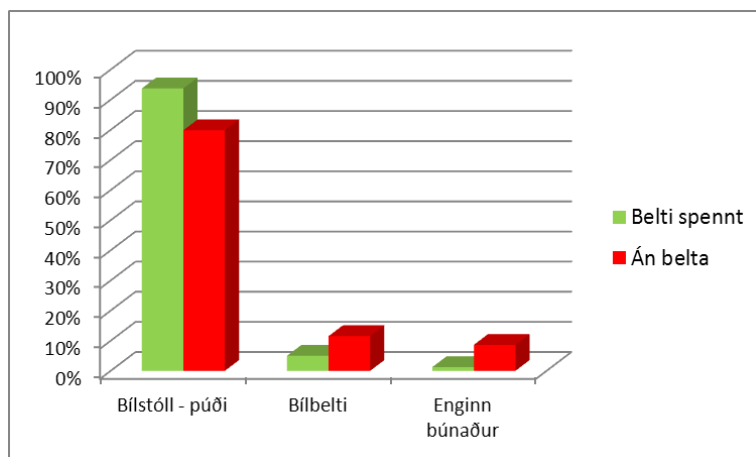
Ökumenn án bílbelta

* Staðir þar sem könnun náði til færri en 20 tilfella

11. Beltanotkun ökumanna og búnaður barna þeirra

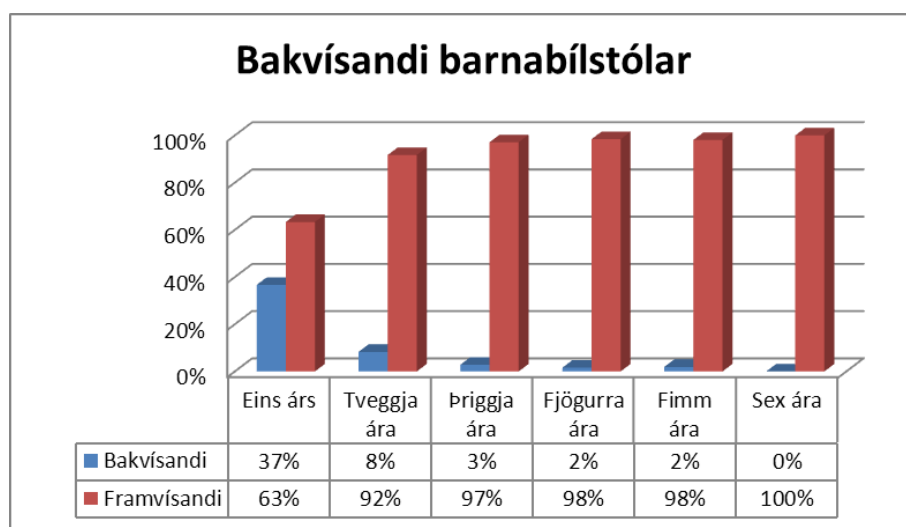
Fram kom að beltanotkun ökumanns hafði áhrif á það hvort barnið var í viðeigandi verndarbúnaði. Börn þeirra ökumanna sem notuðu ekki bílbelti voru laus í um 8,6% tilfella (9,7% árið 2011 og 14,2% árið þar á undan). Laus börn voru í 1,3% tilfella hjá þeim ökumönnum sem voru í bílbelti sem er svipað hlutfall og 2011. Þetta er þróun í rétta átt og dæmi um breytingu á öryggisviðhorfum þeirra fullorðnu.

Myndin sýnir öryggis- og verndarbúnað barna eftir því hvort ökumaðurinn hafði beltið spennt eða ekki við komu í leikskólann.

12. Bakvísandi barnabílstólar

Æskilegt er að bílstólar ungra barna sérstaklega undir þriggja ára séu bakvísandi þ.a. bak snýr í akstursstefnu. Ætla má að aukin notkun á bílpúðum með baki dragi úr notkun á bakvísandi stólum fyrir börn. 15% yngstu barnana (undir þriggja ára) voru í bakvísandi bílstól sem er betri staða en 2011 sem var 11,7%. 27% eins árs barna voru í bakvísandi bílstól 2011 en 37% þeirra nú. Áróður um bakvísandi stöðu bílstóla virðist því vera að skila sér hjá þeim yngstu.

13. Öryggispúðar við framsæti (airbag)

Börn sem eru lægri en 150 cm mega ekki sitja í framsæti framan við öryggispúða enda eru aftursætin öruggasti staðurinn í bílnum fyrir börnin. Í könnuninni kom í ljós að 37 börn (1,8%) sátu í framsæti en virkur öryggispúði var framan við 11 þeirra (30%). Þetta eru lægri tölur en frá könnuninni 2011. Þá voru 62 börn (2,5%) sem sátu í framsæti og virkur öryggispúði framan við 23 þeirra (37%). Það má hafa í huga að í þessari könnun var úrtakið minna en 2011 þannig að vert er að bera saman hlutfallstölurnar í svigum frekar en rauntölur.

14. Lokaorð

Tekið skal fram að í 71. gr. umferðarlaga segir m.a., *Ökumaður skal sjá um að í stað öryggisbeltis eða ásamt öryggisbelti noti barn viðurkenndan barnabílstól, beltispúða eða annan sérstakan öryggis- og verndarbúnað ætlaðan börnum lægri en 150 sm á hæð.*”

Ennfremur segir í 71. gr. „*Ökumaður skal sjá um að farþegi yngri en 15 ára noti öryggis- og verndarbúnað*”.

Ökumaðurinn ber þannig fulla ábyrgð á að barnið noti verndarbúnað. Þá er gert ráð fyrir að heimilt sé að nota eingöngu öryggisbelti ef annar búnaður er ekki til staðar. Líta má á þetta sem neyðarúrræði. Slíkt á þó ekki við börn undir þriggja ára aldri því seinna í lagagreininni segir: *“Barn yngra en þriggja ára má ekki vera farþegi í fólks-, sendi- eða vörubifreið nema hún sé með viðeigandi öryggis- og verndarbúnaði ætluðum börnum.”* Yngstu börnin mega því ekki vera farþegar í bifreiðum öðrum en hópibifreiðum án viðeigandi öryggis- og verndarbúnaðar. Þetta þýðir að notkun á öryggisbeltum einum og sér er ekki löglegur búnaður fyrir börn undir þriggja ára í öðrum bifreiðum en hópibifreiðum.

Ökumaður sem sinnir ekki skyldum sínum um verndun barna í bíl sem hann ekur má búast við að verða sektaður um 15 þúsund krónur og að fá einn refsipunkt í ökuferilsskrá fyrir hvert barn sem er laust eða án viðeigandi öryggisbúnaðar í bílnum.